

Volumul V, Numărul 8 / 2003

ISSN 1454-9980

Educația intercultural

– o abordare pozitivă a diferențelor

(pag. 29-32)

Claudia ASIMINOAIE

Volume V, Issue 1 (8) / 2003

**Cross-cultural
Management
Journal**

EDUCAȚIA INTERCULTURALĂ – O ABORDARE POZITIVĂ A DIFERENȚELOR

Claudia ASIMINOAIE

Introducere

Ritmul schimbării societății actuale a crescut mult în ultimele decenii. Tendința acestei schimbări este spre o integrare la nivel planetar, spre globalizare, determinând prin urmare o amplificare a contactelor dintre culturi.

Progresul realizat prin amplificarea contactelor interculturale este incontestabil, însă el naște o serie de probleme care dacă nu sunt inteligent gestionate se pot transforma în efecte disfuncționale grave.

Această tendință se regăsește bineînțeles și în domeniul educației, în care se reflectă pe două planuri:

- demersul de a găsi soluții în interiorul acestui domeniu pentru o educație între culturi;
- demersul de a forma indivizi care să gândească intercultural.

Diferențe culturale – diferențe educaționale

Modul în care este perceput și realizat actul educațional diferă de la o cultură la alta. Geert Hofstede¹ a sesizat și analizat foarte bine acest aspect în cadrul celor patru variabile culturale:

¹ Geert Hofstede, *Managementul structurilor multiculturale*, Editura Economică, 1996

distanța față de putere, individualism/colectivism, masculinitate/feminitate și controlul incertitudinii.

Distanța față de putere

Principalul aspect pe care îl analizează Hofstede este rolul relației profesor-elev văzut ca o prelungire a relației părinte-copil care aduce valorile fundamentale și comportamentale din familie în școală.

În cadrul culturilor cu un grad mare de distanță față de putere relația dintre profesor și elev este de inegalitate. Profesorii sunt tratați cu respect (cei mai în vârstă mai mult decât cei mai tineri). Procesul educațional este dirijat de profesor. Orele de predare se desfășoară după o ordine strictă. Elevii vorbesc doar atunci când sunt invitați. Profesorii nu sunt contrași sau criticați în mod public și sunt tratați cu respect și în afara școlii.

În cazul unei distanțe mici față de putere se presupune că profesorii tratează în mod egal elevii și așteaptă să fie tratați tot egal de către elevi. Procesul educațional este concentrat asupra elevului, cu o apreciere a inițiativei acestuia. Elevii își aleg propriul mod de pregătire, discută cu profesorii, își exprimă dezacordul sau critică în fața profesorilor și nu arată un respect deosebit acestora în afara școlii.

Individualism/colectivism

Într-o clasă colectivistă predomină virtuțile armoniei și menținerea “obrazului”. Confruntările și conflictele trebuie evitate sau cel puțin formulate astfel încât să nu deranjeze

pe nimeni. Profesorul tratează întotdeauna studentul ca pe o parte a unui subgrup de interese comune și niciodată ca pe un individ izolat. Învățarea este văzută mai degrabă ca un proces unic, rezervat tinerilor, care trebuie să învețe cum să facă lucrurile în scopul de a se integra în societate.

Într-o clasă individualistă, studenții se așteaptă să fie tratați imparțial și individual, indiferent de apartenența lor. Formarea de grupuri între studenți este un eveniment mai mult ad hoc, în legătură cu îndatoririle în principal sau cu aptitudinile. Confruntările sau discutarea liberă a conflictelor sunt adesea considerate salutare, iar conștiința “obrazului” este slabă sau inexistentă. Scopul educației este de a pregăti individul pentru un loc într-o societate a altor indivizi, este de a ști cum să înveți și mai puțin de a ști cum să faci, în ideea că pe parcursul întregii vieți omul trebuie să acumuleze permanent noi cunoștințe (un exemplu poate fi cursurile de reciclare).

Masculinitate/feminitate

Diferențele sesizate de Hofstede privesc în principal etalonul de educație dintr-o clasă, modul în care este perceput eșecul, criteriile de evaluare a profesorilor și a studenților, alegerea domeniilor de studiu.

În culturile masculine, este considerat ca etalon (standard) elevul cel mai bun. Eșecul în școală un este considerat un dezastru. Spre exemplu în țări puternic masculine (Japonia, Germania), ziarele publică în fiecare an știri despre studenți care s-au sinucis ca urmare a unui examen ratat. Elevii încearcă să se facă vizibil remarcați în clasă și duc o competiție deschisă unii cu alții. Strălucirea și performanța educațională a profesorilor și performanța elevilor sunt considerate criterii dominate de evaluare.

În culturile feminine, este luat drept etalon elevul mediu. Eșecul în școală este un considerat un incident relativ minor. Este apreciată în evaluare în principal atitudinea prietenoasă a profesorului și adaptarea socială a studentului.

Evitarea incertitudinii

În culturile în care evitarea incertitudinii este puternică, elevii așteaptă ca profesorii lor să

aibă răspunsuri la orice întrebare. Profesorii care folosesc un limbaj elevat sunt respectați. De asemenea elevii preferă moduri de învățare structurate, cu obiective precise, teme detaliate și programe stricte.

În culturile în care evitarea incertitudinii este slabă, acceptă că un profesor poate să nu aibă răspuns la toate întrebările. Sunt apreciați profesorii care folosesc un limbaj clar și cărțile care explică subiecte diferite cu ajutorul unor termeni simpli.

În momentul în care aceste tipuri culturale se combină, apar o serie de probleme ce vizează în principal relațiile dintre profesor și elev(student), dintre elevi (studenți) și dintre profesori și părinți. Răspunsul la aceste probleme îl poate da doar educația interculturală.

Ce este educația interculturală?

Profesorul Pierre Dasen de la Universitatea din Geneva, Facultatea de psihologie și științele educației consideră că “educația interculturală corespunde unei opțiuni ideologice și politice care, departe de absența unei alegeri clare în sistemele de valori (absență care se reproșează uneori educației actuale), face aceasta alegere pentru a pregăti viitorii cetățeni pentru o viață armonioasă în societățile multiculturale.”² În opinia sa educația interculturală:³

- nu este o educație compensatorie pentru straini, vizând aplanarea “problemelor copiilor de emigranți”. În viziunea interculturală, un numai elevii emigranți sunt cei care au probleme, ci, mai ales, instituția școlară dă dovadă de dificultăți de adaptare la diversitatea culturală.
- nu este o nouă disciplină școlară, o extindere a programei prin “predarea culturilor” și nici o folclorizare, o formă de manifestare a exotismului în cunoaștere. Educatorul care practică o pedagogie interculturală va profita efectiv de prezența

²Pierre Dasen, “Fundamentele științifice ale unei pedagogii interculturale”, în *Educația interculturală. Experiențe, politici și strategii*, Polirom, 1999, pag. 38

³ Pierre Dasen, “Fundamentele științifice ale unei pedagogii interculturale”, în *Educația interculturală. Experiențe, politici și strategii*, Polirom, 1999, pag. 38

elevilor de origini diferite pentru a (re)valoriza cultura lor de origine și a-i sensibiliza, în același timp, pe ceilalți la diversitatea culturală, dar va evita să impună o oarecare identificare, va evita să “steoreticizeze”, să prezinte culturile în mod static.

- nu se confundă cu facilitatea sau încurajarea inițierii în limba și cultura de origine pentru elevii emigranți. Este un lucru cunoscut ca învățarea unei a doua limbi se face mai eficient dacă prima este bine însușită, că integrarea culturală este mai facilă pentru cei care au o identitate puternică. Problema acestor activități este aceea că ele sunt adesea devalorizate în sistemul școlar, avînd un statut precar, desfășurându-se deseori în localuri de o calitate inferioară, în afara programelor normale și cu profesori care un au cea mai bună pregătire. Cursurile de acest tip ar putea să facă parte dintr-o educație interculturală, dacă ar fi oferite tuturor elevilor, iar aceasta încă din școala primară.

O definiție comprehensivă asupra interculturalului o vom găsi la Micheline Rey⁴:

“Cine spune intercultural spune, în mod necesar, plecând de la sensul plener al prefixului inter-, interacțiune, schimb, dechidere, reciprocitate, solidaritate obiectivă. Spune, de asemenea, dând deplinul sens termenului “cultură”: recunoașterea valorilor, a modurilor de viață, a reprezentărilor simbolice la care se raportează ființele umane, indivizii sau societățile, în interacțiunea lor cu altul și în înțelegerea lumii, recunoașterea importanței lor, recunoașterea interacțiunilor care intervin simultan între multiple registre ale aceleiași culturi și între culturi diferite.”

În principal, obiectivele unei educații de tip inter- sunt:⁵

- a furniza o înțelegere a realității unei lumi interdependente și a încuraja acțiunea coerentă cu această realitate,
- a privi dincolo de prejudecățile și stereotipurile etnice;

- a favoriza o evaluare pozitivă a diferenței și diversității;
- a căuta și a evidenția asemanari puternice;
- a genera atitudini și obiceiuri pozitive de comportament față de oamenii din alte culturi și societăți;
- a transpune principiile de solidaritate și curaj civic în acțiune

Aceste obiective privesc atât grupurile social majoritare dintr-un mediu multicultural cât și grupurile minoritare, dar acestea din urmă mai adaugă un obiectiv: învățarea traiului comun, fără pierderea propriei identități culturale.

Din punct de vedere metodologic, educația interculturală se sprijină pe:⁶

- pedagogia proiectului, ce favorizează interdependența dintre membrii grupului pentru realizarea unei cooperări în legătură cu un obiectiv comun;
- metodologia cercetării de tip acțiune, pentru care obiectivele cele mai pertinente sunt cele care urmăresc transformarea practicilor pe baza unor dispozitive activ-intervenționiste, și un pe dispozitiv de tip pasiv, de observare și cercetare;
- dezvoltarea unui parteneriat în interiorul sistemului educativ (între profesorii unei instituții de învățământ, între profesori de origini diferite, cercetători, formatori), dar și în conexiune cu mediul (părinți, asociații, biblioteci, case de cultură, instanțe municipale);
- realizarea unor schimburi efective, de la corespondența școlară până la călătoriile în străinătate;
- implicarea mai puternică a interdisciplinarității, prin punerea în relație a mai multor saturi de cunoștințe și valori achiziționate inițial separat.

Educația interculturală la nivel universitar

Universitățile sunt investite în zilele noastre cu responsabilități multiple. Acestea împeună cu instituțiile preuniversitare de învățământ au

⁴ Micheline Rey, “De la logica “mono” la logica de tip “inter”. Piste pentru o educație interculturală și solidară “în Educația interculturală. Experiențe, politici și strategii, Polirom, 1999, pag. 134

⁵ Constantin Cucos, *Educația. Dimensiuni culturale și interculturale*, Polirom, 2000, pag. 240

⁶ Constantin Cucos, *Educația. Dimensiuni culturale și interculturale*, Polirom, 2000, pag. 164

devenit o trambulină către pluralism și conviețuire multiplă. Scopul este unul de integrare prin fructificarea preacizitiilor culturale pe care le posedă candidații la formare. Integrarea nu presupune numai aducerea studenților la cultura comunității academice, ci și o integrare a experienței culturale a acestora în experiența comună a mediului în care ei se inserează, condiția principală fiind de comuniune și nu de separare.

Organismele internaționale sunt preocupate la rândul lor să dea educației o dimensiune politică, internațională și democratică. Apelul lor a fost amplificat prin alte instanțe internaționale, regionale sau locale. Școlile au fost tentate să răspundă la acest apel și să creeze programe în acest sens.

Beamish și Calof (1989) au evidențiat importanța unui sistem educațional orientat spre internațional pentru un viitor economic sănătos al unei națiuni. De atunci alți cercetători au identificat scopuri specifice ale educației universitare. White and Griffith (1998) notează că “educația academică în orice țară trebuie să ajute studenții să-și dezvolte o gândire critică, astfel încât să poată să treacă dincolo de prejudecățile inerente”⁷. Goodman (1999) nota că deoarece piața americană se maturizează, principala motivație pentru un învățământ între culturi (cross cultural learning) este comerțul. De asemenea notează ca această experiență educațională adaugă cunoștințe noi, ce se regăsesc în aptitudini valoroase de cooperare și comunicare.

Pentru că din ce în ce mai mulți profesori oferă educație universitară în străinătate, apare problema metodologiei care se poate folosi.

Cercetări conduse în Olanda de Joahems, Snippe, Smid, and Verweij (1999) arată că pentru ca succesul studenților străini să se îmbunătățească este nevoie de două elemente:

- un nivel ridicat de stăpânire a limbii;
- selecție mai strictă a studenților străini

Dickson and Segars (1999) sugerează ca facultățile internaționale au nevoie “să înțeleagă natura mediilor de predare bazate pe noi tehnologii și să aprecieze posibilitățile pe care le

ofera acest mediu și să regândească ipotezele și paradigmele lor privind predarea corespunzător”⁸.

În timp ce sugestiile par să se aplice educației universitare internaționale nici una nu reușește să definească cum se poate preda cel mai bine cursurile universitare de afaceri.

În timpul în care au susținut un curs de afaceri internaționale în Suedia, Wilson și Balfors (1994) au constatat ca studenții prefera o metoda de abordare pe caz și nu un discurs ca o metoda eficientă a învățării. În contrast, Chan (1989) a observat că un astfel de curs era mai bine înțeles prin discuții în profunzime mai puțin formale.

Una dintre cele mai inovative și mai dinamice metode de studiu de educație internațională implică studenți din culturi diferite; astfel, Fish, Martinez, Santillan, and Brazell (1998) au combinat Internetul cu o metodă de predare în grupe pe caz pentru a dezvolta o abordare de învățare global interactivă. Pentru ca această cale necesită legături frecvente și îndelungate între studenți din diferite culturi, se consideră astfel că sunt transferate maximum de cunoștințe.

Concluzie

Schimbarea la față a economiei mondiale forțează toate tipurile de organizații, inclusiv cele educaționale, să devină mai competitive internațional.

Dacă vrem să construim o lume viabilă, este necesar să se înțeleagă că nu este decât o singură alternativă: “să se treacă de la o logică *mono* la o logică *inter*”⁹ !

⁷ Jeffrey E. McGee și Troy A. Festervand, “Delivering a Graduate Course in Cross-Cultural Management in Portugal: Observations, Experiences and Academic Axioms” – *Cross Cultural Management*, no 1, 2002, pag. 58

⁸ Jeffrey E. McGee și Troy A. Festervand, “Delivering a Graduate Course in Cross-Cultural Management in Portugal: Observations, Experiences and Academic Axioms” – *Cross Cultural Management*, no 1, 2002, pag. 57

⁹ Micheline Rey, “De la logica “mono” la logica de tip “inter”. Piste pentru o educație interculturală și solidară” în *Educația interculturală. Experiențe, politici și strategii*, Polirom, 1999, pag. 144

